

Broedseizoen Steenuil in clips.

Ronald van Harxen

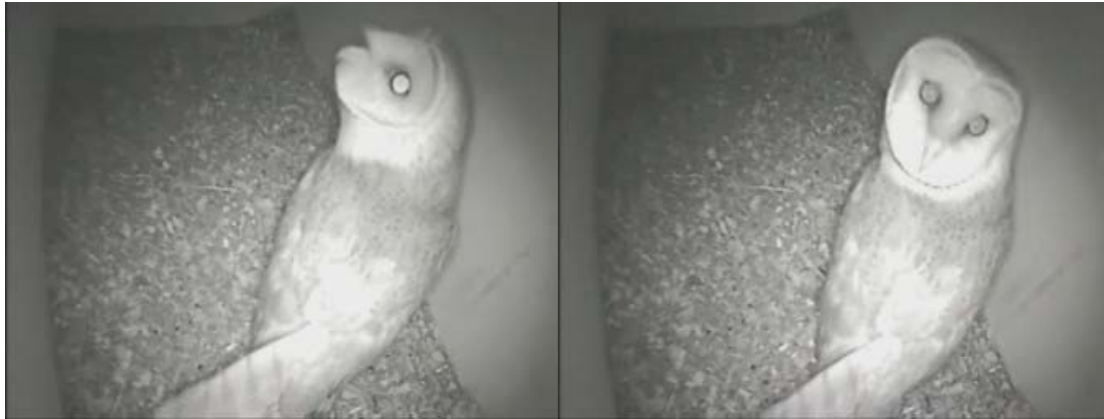

Bijna 4 maanden achtereen, van begin april tot eind juni 2007, hebben 2 camera's 24 uur per dag de gebeurtenissen in een steenuilennestkast geregistreerd. In totaal is ruim 5500 (!) uur beeldmateriaal vastgelegd en beschikbaar voor analyse. Het is bijna ondoenlijk daar achteraf een leuke selectie van te maken en op een dvd te branden. Alleen al voor het realtime afkijken is één regenachtig najaar absoluut onvoldoende.

Zelfs met een ouderwetse winter er achteraan blijft het een verzoeking. Gelukkig zijn er, mede op aanwijzingen van trouwe kijkers, door Vogelbescherming direct clips gemaakt van de hoogtepunten. Aan de hand van deze clips is het goed mogelijk een beeld te schetsen van alle belangrijke gebeurtenissen, van eerste eileg tot het uitvliegen van het laatste jong. Het beeldverhaal op de volgende pagina's is een inleiding op deze clips. De clips zelf zijn op een cd gebrand en via www.steenuil.nl te bestellen.

Kijk nog eens terug naar het leggen van het eerste ei, of het uitkomen daarvan. We herinneren ons ook vast nog het vele "bezoek": Kerkuil, Kauw, Holenduif, Torenvalk, Winterkoning en de vermetele Gekraagde Roodstaart die met zijn leven betaalde voor zijn nieuwsgierigheid. Kostelijk was het om te zien hoe vrouwlief de scepter zwaaide en zowel haar eega als kroost de broek aanbond als ze dat nodig vond. En natuurlijk de vele prooien, 1432 in totaal, die er in de jongenperiode zijn aangevoerd: wormen, insecten, larven, (mega)rupsen, kikkers, honderden meikevers, ware muizen ("wammen") en woelmuizen ("wommen") en een enkele vogel. De 'meikeverrace' staat nog vers in menig geheugen gegrift. Op het forum werd druk gespeculeerd of het record van 38 op één avond nog gebroken zou worden. Spannend was ook de periode rond het uitvliegen. Van te voren aangekondigd dat dat normaliter tussen de 30e en 35e levensdag zou plaats vinden, zat iedereen vanaf 8 juni in spannende afwachting van het "moment suprême". Ons geduld werd echter zwaar op de proef gesteld; pas op 17 juni vloog de eerste uit, 2 dagen later gevolgd door de beide anderen. Vers op het netvlies staan ook nog de beelden van "Circus Athene". Ongetwijfeld een genot het nog eens terug te zien en opnieuw te beleven.

01 Bezoek kerkuil - 2 april

We zien een kerkuil de kast inspecteren. Hij kan zijn natuurlijke neiging allerlei hopen te verkennen niet onderdrukken en gaat zelfs de broedruimte binnen. Het ratelende geluid dat we horen is kenmerkend voor kerkuilen en kan, als je er geen weet van hebt best beangstigend klinken. In het verleden hebben de kerkuilen op deze plek gebroed, maar de laatste jaren broedden er steeds steenuilen in de kast.

02 Verenpoetsen - 3 april

Steenuilen hebben een hechte paarband, broedpaartjes blijven vaak hun levenlang bij elkaar. In het begin van het broedseizoen wordt de paarband aangehaald en steken ze veel energie in onderlinge contacten. Behalve dat ze elkaar regelmatig 'knuffelen' poetsen ze ook geregeld elkaars veren. Hier zien we het mannetje naar het vrouwtje toelopen en haar rug- en vleugelveren een poetsbeurt geven.

03 Prooioverdracht - 6 april

Als het vrouwtje op eieren zit zorgt het mannetje voor de prooi. Om de paarband verder te verstevigen en haar duidelijk te maken dat hij ook als zij straks zit te broeden goed voor haar zal zorgen, begint hij daar al vóór de eileg mee. Soms brengt hij de prooi in de broedruimte, soms geeft hij de prooi al buiten af. Voor de invliegopening is een klein aanvliegplankje aangebracht: dat leent zich uitstekend voor de prooiovergabe.

04 Eerste ei - 9 april

De meeste steenuilen leggen hun eieren in de tweede helft van april. In jaren met veel muizen is dat wat vroeger en in jaren met weinig muizen wat later. Dit paar was er vroeg bij: op 9 april werd het eerste ei gelegd. In de vroege ochtend was het ei voor het eerst te zien toen het vrouwtje zich even oprichtte. Steenuileieren zijn klein (ongeveer 3,5 bij 3 cm) en bijna rond van vorm. Direct na het leggen weegt een ei 15 tot 16 gram.

05 Voedseloverdracht - 9 april

Later die dag, het is al avond, zien we het mannetje met prooi binnenkomen, een larve van een insect zo te zien. Hij aarzelt even de broedruimte in te gaan. Het vrouwtje maakt met een typisch geluid, dat onze oosterburen 'bettelschärchen' noemen en dat we letterlijk vertaald hebben als 'bedelsnurken'. De prooi wordt met de snavel overgedragen en voorzichtig aangepakt.

06 Kerkuilbezoek - 9 april

Dezelfde avond komt de kerkuil weer op bezoek. We zien hem komen aanvliegen. De steenuilen zijn op dat moment niet in de kast. Wel ligt het eerst gelegde ei er eenzaam te wachten op het broedbegin. De kerkuil doet een voorzichtige poging de broedruimte binnen te komen, maar als dat niet lukt omdat de invliegopening inmiddels kleiner gemaakt is, verlaat hij al weer snel de kast.

07 Ruzie kerkuil en steenuil - 11 april

De kerkuil heeft nog steeds belangstelling voor de kast. In de vroege ochtend van 11 april brengt hij weer een bezoek. Net op dat moment wil ook een van de steenuilen naar binnen. Als hij merkt dat de kerkuil binnen is, ziet hij daarvan af en vliegt weer weg. De kerkuil probeer opnieuw de broedruimte binnen te komen, maar vliegt uiteindelijk onverrichter zake weer weg.

08 Ei 2 - 11 april

Net voor het begin van de middag is het tweede ei te zien. Het is die ochtend gelegd, twee dagen na het eerst ei. Een broedinterval, zo wordt de periode tussen de leg van twee eieren genoemd, dat komt keurig overeen met het boekje. Ook nu begint het vrouwtje nog niet met broeden. We zit ze af en toe op beide eieren, maar meestal is dat niet voor lange duur.

09 Emelt en kikker - 9 april

Het mannetje brengt kort na elkaar twee prooien, eerste een kleine larve (mogelijk een emelt) en even later een kikker. De laatste wordt direct door het hongerige vrouwtje verorberd. Let ook eens op de geluiden die beide maken tijdens de overdracht van de prooi. Direct na de overdracht verlaat het mannetje de kast weer.

10 Veel bezoek - 12 april

Een enerverende dag met veel bezoek. In de vroege ochtend komt de kerkuil weer op bezoek en komt het tot een stevig gevecht waar de steenuil als overwinnaar tevoorschijn komt. Later op de dag komt buurvrouw torenvalk, die in een nestkast aan de andere kant van de schuur broedt, een kopje suiker lenen.

11 Ei 3 - 13 april

Het derde ei wordt op 13 april gelegd tussen half een en half vijf 's middags. Opnieuw keurig volgens het boekje, 2 dagen na het vorige ei. Op het forum wordt druk gespeculeerd of er nog een ei bij zal komen. Vier eieren is heel normaal voor steenuilen, maar 3 of 5, zelfs 6 eieren komt ook voor. We zullen nog even twee dagen geduld moeten hebben.

12 Ei 4 15 april

Ons geduld wordt ditmaal wat langer op de proef gesteld. Pas aan het eind van de middag van de 15^e april is het vierde ei te zien, een halve dag later dan verwacht. Een broedinterval van ruim 2 dagen ditmaal. In totaal heeft ze 156 uur gedaan over de leg van het eerste tot het laatste ei.

Het legsel is nu compleet en het broeden kan serieus beginnen.

13 Kauw zoekt woning - 19 april

De kast blijft in trek. In de ochtend van 19 april komt een paartje kauwtjes op bezoek. Dit zijn ook holenbroeders en hebben vaak interesse voor dezelfde hollen als steenuilen. Soms komt het daarbij tot gevechten. In dit geval zit het vrouwtje steenuil al te broeden en zal ze zich zeker niet zonder slag of stoot gewonnen geven. De kauwen druipen echter af zonder dat het tot een echte interactie komt.

14 Holenduif zoekt woning - 23 april

Een paar dagen later komt een paartje holenduiven de kast inspecteren. Ze hebben grote interesse maar pech. Holenduiven staan erom bekend dat ze heel geduldig kunnen wachten. Het kan zo maar zijn dat ze rustig afwachten tot de steenuiljongen uitgevlogen zijn en dan alsnog in de kast gaan broeden.

15 Hongerig vrouwtje - 22 april

Deze avond is het vrouwtje bijzonder hongerig, voortdurend bedelt ze om voedsel. Het mannetje verzorgt haar goed en brengt in korte tijd een groot aantal – kleine – prooien aan. De overdracht vindt plaats op het aanvliegplankje. Soms zit manlief daar met prooi al te wachten tot het vrouwtje aan komt vliegen. Let ook eens op de geluiden die beide maken.

16 Meikever - 24 april

Vanwege het uitzonderlijk warme weer in april waren de meikevers vroeg dit jaar. Hier zien we het mannetje met een meikever binnenkomen. Omdat het vrouwtje op dat moment niet aanwezig is, roept hij haar met een kort keffend roepje. Het duurt maar even en ze komt aangevlogen. Er waren dit jaar veel meikevers, later zullen we nog zien dat ook de jongen er in grote aantallen mee gevoerd worden.

17 Roodstaart - 4 mei

De Gekraagde roodstaart was al eens eerder op bezoek. Nieuwsgierig kwam hij nog een keer de kast inspecteren – het zijn ook holenbroeders – om te kijken of een nest viel te bouwen. Het is natuurlijk gevaarlijk om je in het hol van de leeuw te wagen. Hij had niet gezien dat de steenuilman op wacht stond en zich de kans op een makkelijke prooi niet wilde laten ontglippen. Let ook op het geluid!

18 Winterkoning - 6 mei

Enkele dagen later komt er opnieuw bezoek. Een vermetele winterkoning durft het aan de kast te inspecteren. Wijselijk gaat hij de kast echter niet binnen en blijft een beetje heen en weer drentelen voor de invliegopening. Zou hij gezien hebben wat er met de Gekraagde roodstaart gebeurde?

19 Voorraadmuus - 5 mei

Het mannetje blijft onverdroten prooi aanslepen. Het kost hem veel energie, dat voortdurend heen en weer vliegen. Als hij de voorraadmuus ziet liggen bedenkt hij zich dan ook niet lang en presenteert het vrouwtje een sigaar uit eigen doos. Vrouwlief, ook niet gek, trapt er echter niet in en werkt haar echtgenoot met zachte aandrang de kast uit. Het viel te proberen, hoor je hem denken.

20 Kuiken 1 - 9 mei

Eindelijk is het dan zover. Op 10 mei 's morgens, precies 26 dagen nadat het vrouwtje serieus is gaan broeden, kruipt het eerste jong uit het ei. We zien het vrouwtje de eischalen verwijderen en het jong koesteren. Het jong bevrijdt zich echter zelf uit het ei. Met de eitand wordt eerst de eischaal rondom losgetikt en daarna drukt het beide helften uit elkaar. Dit kost erg veel energie en het jong heeft enige tijd nodig om op adem te komen. Een pasgeboren jong weegt 11 tot 12 gram.

21 Kuiken 2 - 10 mei

Het tweede kuiken laat niet lang op zich wachten. Dezelfde dag nog, tegen 12.00 uur, is te zien hoe het vrouwtje de eischalen van het tweede ei uit de nestkom verwijdert. Als ze even later opstaat zien we twee witte donsjongen. Juist voor de jongen ligt een muis, waarschijnlijk een woelmuis, die kort te voren door het mannetje binnen gebracht is.

22 Weer kerkuil - 10 mei

Diezelfde dag komt 's avonds opnieuw de kerkuil op bezoek; het is een volhouder. Ditmaal komt hij van boven de kast in en landt in het voorportaal. Het vrouwtje steenuil verblijft op dat moment bij de jongen en laat luid krijsend haar ongenoegen blijken. De kerkuil probeert nog even de broedruimte binnen te dringen, maar als dat opnieuw niet lukt verlaat hij de kast en keert de rust terug.

23 Derde kuiken - 11 mei

Ook het derde kuiken laat niet lang op zich wachten; in de nacht van 10 op 11 mei is het voor het eerst te zien. Daarmee is het broedsel compleet, het vierde ei komt helaas niet uit. Er breekt nu een drukke tijd aan voor de ouders. Om over een dag of 35 de nestkast te kunnen verlaten hebben de jongen heel wat prooi nodig. Op het mannetje rust de taak in eerste instantie daar zorg voor te dragen, maar ook het vrouwtje levert al snel een belangrijke bijdrage.

24 Weggestuurd - 12 mei

Het lijkt geen twijfel wie de baas is. Als het mannetje voorzichtig snoept van een muis uit de voorraadkast is dat duidelijk niet volgens de huisregels. Resoluut pakt vrouwlief hem de muis af en alsof dat niet nog genoeg is, veegt ze hem de kast uit. Hij probeert het later nog een keer; helaas voor hem met hetzelfde resultaat.

25 Jongen voeren - 12 mei

Sleept het mannetje de eerste dagen volop prooien aan, het vrouwtje zorgt ervoor dat deze in kleine stukjes gescheurd aan de jongen gevoerd wordt. Deze kunnen zich al goed oprichten en reiken naar moeders snavel. Als het vrouwtje nu zou komen te overlijden, sterven de jongen, ook al zou het mannetje prooi blijven aanslepen. Hij is niet geprogrammeerd om het te verdelen onder de jongen.

26 Wegen van de jongen - 15 mei

Op 15 mei worden de jongen gewogen, ze zijn dan een dag of vijf oud. Ze wegen respectievelijk 38,0, 45,9 en 47,4 gram en zijn goed op gewicht. Van de gelegenheid wordt gebruikt gemaakt om de voorraad muizen te tellen, dat zijn er maar liefst 23. Vooral bosmuizen en veldmuizen. Ook wordt de ring van het wijfje afgelezen: nummer 3.599.233. Sinds 2003 broedt ze hier en ze is tenminste 5 kalenderjaren oud!

27 Botsingen - 21 mei

In de tweede helft van mei komt de meikeveraanvoer goed op gang. Op verschillende dagen worden meer dan 30 meikevers aangevoerd, voornamelijk in de avonden direct na zonsondergang. Soms zijn man en vrouw zo druk met de aanvoer dat er bijna botsingen ontstaan bij het binnengaan van de broedruimte. In totaal zijn er in de jongenperiode 414 meikevers aangevoerd, samen goed voor bijna 30 % van de totale prooiaanvoer.

28 Hongerige jongen - 24 mei

De jongen groeien als kool en hebben voortdurend honger. Op 24 mei, ze zijn dan 14 dagen oud, bedelen ze voortdurend en kunnen ze bijna niet wachten tot het vrouwtje de prooi verdeeld heeft. Opvallend is het gedragsverschil tussen de jongen. Terwijl nummer drie zich afzijdig houdt vechten de beide andere bijna om de prooi. Dit verschil zal de hele jongenperiode door zichtbaar blijven.

29 Graven maar - 25 mei

Een grappig filmpje. Een van de jongen heeft er blijkbaar lol in een gat te 'graven' in het strooisel dat op de kastbodem ligt. Het strooisel vliegt alle kanten op, broer en zus krijgen het nodige over zich heen. Of het een gewone 'gymnastiek oefening' is, of dat er nog een diepere betekenis achter zit, zal wel een raadsel blijven. Het is in ieder geval komisch om te zien.

30 Lekker muisje - 25 mei

Als er muis op het menu staat zijn de jongen bijzonder gretig. Soms gedragen ze zich daarbij uiterst opdringerig. Het vrouwtje kan nog maar amper overeind blijven in het getrek en geduw van de jongen. Op het laatst heeft ze er genoeg van en pakt ze resoluut de muis en legt hem in een hoek van de kast, buiten het bereik van de jongen. Moeders is en blijft de baas!

31 Wormen en rupsen - 29 en 30 mei

Behalve muizen en meikevers staat er ook veel klein grut op het menu, wormen, insecten, rupsen, vlindertjes en meer van dan spul. We zien verschillende prooien binnengebracht worden, waaronder een grote rups, waarschijnlijk van een nachtvlinder en een regenworm. In totaal zijn er 124 regenwormen aangevoerd met een piek rond eind mei begin juni. Opvallend is dat er in de eerste twee weken nauwelijks wormen aangevoerd worden.

32 Ei opgegeten - 29 mei

Het gebeurt regelmatig dat tijdens een nestkastcontrole vastgesteld wordt dat een niet uitgekomen ei verdwenen is. Platgetrapt denken we dan. Dat daar mogelijk ook een andere oorzaak voor is, blijkt uit de beelden van 29 mei als rond half zeven 's avonds het vrouwtje plotseling het ei dat tot dan in de nestkom ligt, naar voren brengt en aan de jongen opvoert.

33 Jong eet muis - 30 mei

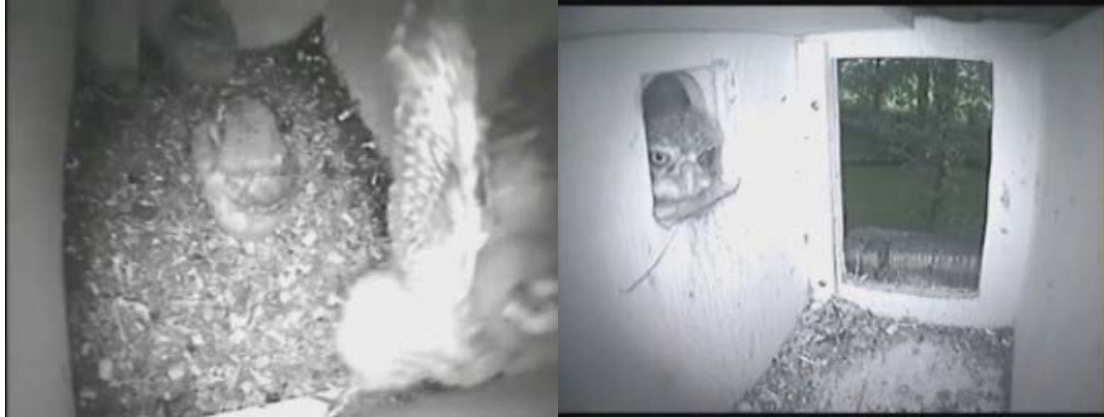
Zelfstandig een muis eten is iets dat je moet leren. De eerste weken krijgen de jongen grotere prooien in hapklare brokjes aangereikt door moeders, maar er komt een moment dat je het zelf moet kunnen. En dat is best lastig, zo'n grote muis. Maar oefening baart kunst en op een gegeven moment lukt het. Alleen dat staartje, hoe in vredesnaam krijg je dat naar binnen? Wegspoelen met een glas water zou helpen, maar ja ...

34 Ringen - 1 juni

Op 1 juni worden de jongen (22 dagen oud) geringd. Ringen gebeurt door een gecertificeerde ringer en dient om de jongen individueel herkenbaar te maken. Als ze later ergens teruggevangen worden of dood worden gevonden, is precies bekend waar ze vandaan komen en hoe oud ze zijn geworden. Op die manier draagt ringen bij aan kennisvermeerdering en bescherming.

35 Bijna buiten - 3 juni

De jongen worden steeds ondernemender en beginnen interesse te krijgen in de wereld buiten de broedruimte. Die ronde opening waar pa en ma steeds door binnen komen, én weer weggaan oefent natuurlijk een magische aantrekkingskracht uit. Maar hoe kom je daar door heen? Eerst maar eens kijken of je zo hoog kunt klauteren, dan zie we dan wel verder. En dan de eerste blik naar buiten ... vreselijk interessant allemaal.

36 Bijna buiten 2 - 6 juni

Die laatste stap, door de invliegopening heen kruipen naar het voorportaal is blijkbaar een forse onderneming. Die laat dan ook nog een paar dagen op zich wachten. Het blijft natuurlijk wel spannend om door het gat heen naar buiten te kijken. Als dan ook moeders nog eens met prooi komt is het feest helemaal compleet en verandert de invliegopening plotsklaps in een afhaaloket.

37 Muizendief - 6 juni

De jonge torenvalken die in de kast aan het andere eind van de schuur geboren zijn, zijn uitgevlogen en maken hun eerste verkenningsvluchten. De steenuilkast, met dat mooie voorportaal, is uiteraard zeer interessant. En helemaal als daar zomaar een muis blijkt te liggen. Wat vertelde moeders ook al weer ... mocht je die ongevraagd meenemen? Ja toch! Wel zorgen dat je weer weg bent voor de bewoners thuis komen.

38 Voorportaal - 7 juni

Eindelijk is het moment daar, de grote stap naar het voorportaal wordt gewaagd. Het jong is dan precies 4 weken oud. Nummer 2 heeft inmiddels ook interesse gekregen in de buitenwereld en denkt: "Wat mijn broertje kan, kan ik ook". Nummer 1 durft inmiddels al een stapje verder en gaat op de rand van het voorportaal naar buiten zitten te kijken. Hoogtevrees kennen ze blijkbaar niet.

39 Circus Athene - 9 juni

Enkele dagen later heeft de hele familie inmiddels het voorportaal ontdekt en wordt een deel van de avond steevast aldaar doorgebracht. Twee problemen: je kunt maar met zijn enen tegelijk door de invliegopening en met zijn drieën tegelijk naar buiten kijken is ook lastig. Dat ga je toch gewoon op elkaar zitten! Twee onder en eentje boven, zo kan iedereen goed zien wat zich daarbuiten aan interessante zaken afspeelt.

40 Kom van het dak af - 11 juni

Die opening aan de bovenzijde is eigenlijk ook wel interessant. Zou je daar door kunnen klimmen? Ja hoor, dat kan. Een klein sprongetje en ... hup. Maar hoe kom je weer terug, dat is een ander verhaal. Broertje staat met verwondering te kijken wat zuslief allemaal uitspookt. Dat ze dat durft! Een kleine sprong en ze is weer terug in het veilige voorportaal.

41 Muizengevecht - 17 juni

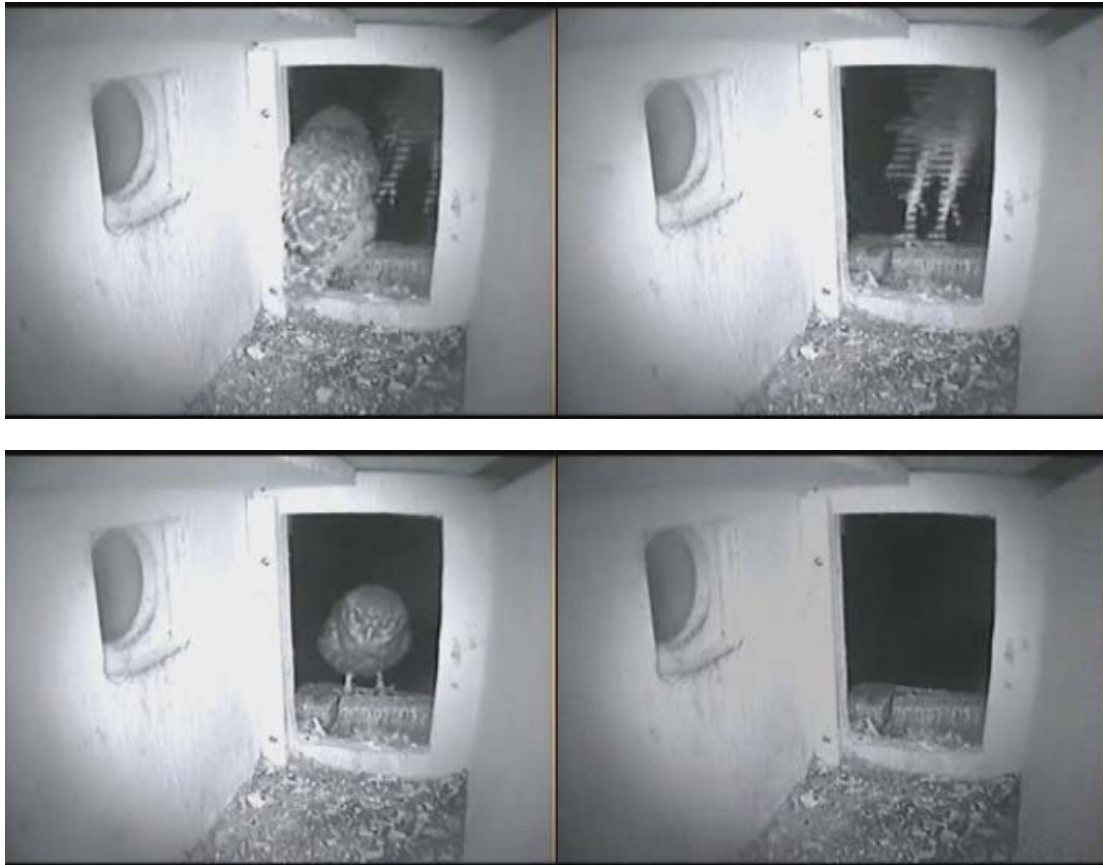
Af en toe wordt er een stevig robbertje gevochten door de jongen. Meestal is de aanleiding ruzie om een prooi, een muis ditmaal. Er wordt stevig geduwd, getrokken en gekrijst. Geen van beide geeft zich zomaar gewonnen. Het strooisel vliegt in het rond. Nummer 3 houdt zich angstvallig afzijdig. Uiteindelijk is het gevecht beslist en gaat de winnaar met de hoofdprijs strijken.

42 Eerste jong uitgevlogen - 17 juni

Op 17 juni 's avonds is het zover, het eerste jong, 38 dagen, oud waagt zich naar buiten. Meestal verlaten ze de broedplaats tussen de 30ste en 35ste levensdag, maar in deze grote, ruime kast was het blijkbaar goed toeven en kon je ook al de nodige oefeningen doen. In de directe omgeving staan een paar grote eiken en het is waarschijnlijk dat zich daar de eerste landingsplaats bevindt.

43 Andere jongen ook uit - 19 juni

Het duurt nog 2 dagen voor de andere 2 jongen ook de beslissende stap wagen. Op de avond van de 19e juni is het zover. In een tijdsbestek van een kwartiertje verlaten ze beide de kast. Maar wies schets onze verbazing als luttel minuten later het eerst uitgevlogen jong zich komt melden. Even kijken hoe het broer en zus gaat. De komende weken melden ze zich alle drie nog regelmatig. Soms zit er één in de kast, soms twee, soms zijn ze er zelfs alle drie. Af en toe worden ze ook nog gevoerd door het vrouwtje. Maar het seizoen zit er op. Half juli nemen de holenduiven, die al die tijd geduldig hebben zitten wachten, de kast over en beginnen zij aan hun opdracht: eieren leggen, broeden, voer aanslepen en zorgen dat de jongen goed gevoed uitvliegen.

De steenuilen hebben die klus dan al met verve geklaard!